

Če tako več lét zaporedoma žito v jeseni (kot ozimino) sejemo, se sčasoma navadi, de potem več časa za dozoritev potrebuje, in če takó navajeno ozimino zopet v jarino oberneš, ti bo le takrat popolno seme donesla, če ji zemlja posebno tekne, če je vreme posebno lepo bilo in če si jo zgođej sejal — sicer ne boš iz ozimine, spomladi sejane, clo nič ali pa le nezrelo seme pridelal. To so natorne postave, kterih človek ne more in ne sme po svoji glavi nanagloma spremeniti. Kraj, vreme, zemlja, setev in obdelovanje so pglavitne reči, po kterih se rastljine ravnajo — privadijo ali odvadijo. Tedej se ne dajo ozimine naglo v jarine spremeniti, in žita in sadeži iz ptujih krajev, ki našim v legi, vremenu in zemlji niso clo nič podobne ali clo malo enake, se bojo kmalo zvergle, to je, v malo létih našim žitam in sadežem popolnoma enake postale. Zató se imenitni Rusovski (Liflanski) lan berž našimu venaci, in če hočeš taciga visociga lanú pridelovati, ga moraš vsako léto iznoviga iz Rusovskiga naročiti. „Zakon nature je tak.“

Kaj imajo naši kmetje noviga začeti, in kaj stariga obderžati?

(Dalje.)

Na dalje vam moram tudi živo priporočiti, de se skušate, prihodnjič enmalo bolj v novih rečéh iznajti. Vém, de se večidel terdovratno stariga deržite, de so vam nove znajdbe večidel zoperne. Skorej bi stavlil, de, ko bi kdo novo drevó (plug) znajdel, ki samo od sebe ôrje, bi ga marsikteri še vredniga ne deržal, de bi ga poskusil. „E kaj! sej tudi moj ôce niso nič taciga imeli, pa so si vunder dovelj žita pridelali“, bi marsikteri rekel. Verjemite mi, to je terdovratnost, ki vam nar bolj škodje. Ni vse dobro, kar je staro, pa tudi ni vse slabo, kar je novo. Vse se s časom spreoberne, zatorej se mora tudi človek enmalo spreobrniti, de ga ljudje ne grajajo „stariga kopitneža“.

Pred vsim pa morate pazljivo na to gledati, de vse natanjko razumete, kar so nam novi časi lanjskiga sušca prinêšli. Odkritoserčno vam povém in brez vsih ovinkov, de jih je malo, ki od téh reči kej praviga vedó. Vi sicer niste tega krivi, de se marsikterimu zdej glava meša, in de ne razloči kar je práv od tega kar ni práv, kér v poprejšnjih časih smo vsi bolj po tminah taval, — vender je bilo še skorej boljši, de nismo poprej od marsiktere reči clo nič vedili, kakor de zdej laží za resnico deržimo. Sej véste, de se je zdej povsod toliko šuntarjev in podpihovavcov prikazalo, kakor gosenc spomladi. Brezvestni zakotni pisaci razlagajo in podpihujejo, kar le morejo, kér to lačnim mavho polni. Kakó se da clo celo mesto v take mreže vjeti, vam je pokazalo Dunajsko mesto. Ogerski denár je posebno vnel punt mesca kozoperska na Dunaji — Dunajčanje so se dali za ptujo — Madžarsko reč zapeljati in so tolikošno škodo čez-se pripravili! Dunajčanje so se dali moriti in so se bojevali za Madžare, ki so se poprej bahali, kako se bojo v Budi in Peštu bili za pravično (!) reč — naša armada pride čez te dve pglavitni mesti, in kaj se zgodí? Ne eden ni s sabljo mahní, in obé mesti ste bile v rokah naše armade. Lejte! uboge Dunajčane so ti bahači takó zapeljali — samí pa zdej bežijo, kakor boječ zajic pred strelcam! — Pa to je že navada šuntarjev, de podpihujejo ljudi zoper Cesarja, zoper gosposko, en stan zoper družiga — in kader se v zapeljanih puntarski oginj užgè, pa bežé, kakor de bi od tega nič ne vedili, in če jih tožiš, de so to in to govorili, ti na ravnost vse odrekó, de ni res, de bi bili takó govorili. — Nej mi kdo skaže, de ni taka!

De še ljudje v mestih, kteri mislijo, de vse vedó, nobeniga praviga razuma nimajo od ustave (kon-

stitucije) in od svobode, tega se je že vsak lahko prepričal. Če se taka v mestih godí, kdo se bo čudil, če je po kmetih še hujši? Če krive preroke, to je, podpihače poslušate, ki vam razlagajo: kaj de je svoboda, boste slišali, de vam bojo rékli: svoboda ali frajost je to, de vsak zna storiti, kar koli hoče, in pa tudi opustiti, kar mu ni po volji. Tako razlaganje sicer marsikterimu dopade — pametni človek pa z glavo kima in pravi: kam bi to peljajo! Ko bi sosedu moja njiva dopadla, bi jo vzel, rekoč: zdej je vse fraj! Ko bi mu moja žena dopadla, bi jo tudi vzel, rekoč: zdej je vse fraj! Ko bi ôce za svoje otroke ne maral, bi jih pahní iz hiše, rekoč: meni so nadležni, nej jih kdo drug vzame! Vidite, ljubi moji! tako bi postali spet divjaki — in huda huda bi se nam godíla.

(Dalje sledí.)

Kakó je z lovskimi pravicami na Francozkim.

Od Francozke dežele nekteri govoré kakor od obljubljené dežele, kjer je nar večí svoboda (frajost) domá. Poglejmo: kakó tam z lovam (jago) stoji?

Francozka postáva takolé govori: „Lovstvo ali jaga je soseskina ali srenjska lastnina na zemljišu, ki je soseski lastno.“ Lov tedej tudi na Francozkim ni osébná pravica, de bi vsak na svojim zemljišu imel pravico streljati, kakor bi hotel, ampak lovstvo je pravica več sosedov vkupej, ki dobro pazijo, de ne strelja vsakdo kakor hoče, kér bi to soseskinimu premoženju veliko škode prizadjalo. Soseske dajo lovsko pravico na eno ali več lét v najém (v štant); to jim prinese vsako léto gotove dohodke, in zverína se privarje, de se vsa v malo létih ne pokončá. — Soseske bo zadéla ena in druga reč, ktero bo treba v prihodnje iz svojiga žepa poravnati, zakaj grajšine so jenjale grajšine biti, in kér ne bojo nič dobivale, tedej tudi ne bojo več plačevale, kakor drugi kmetje po velikosti svojiga posestva. Tedej bojo modre soseske skerbele, de bojo vse v prid obrnile, kar bi jim utegnilo kak dohodek prinesti. Modri kmetje morajo tedej prihodnjič svoje menj brihtne sosede pametno vížati.

Nekaj od novih soseskinih postáv.

Gosp. minister Stadion je napravil za pokušnjo načert ali osnovo ustavnih vodí: kako se imajo prihodnjič soseske ali srenje same sebe vladati (Gemeindeordnung), ktere vodila so tudi v natis prišle za prevdark drugim razumnim možém. Nekteri so nas že vprašali, ki so načert v Ljubljanskim nemškém časopisu brali: ali so te postáve že veljavne. Tém damo na znanje: de te postáve so le načert (Entwurf) za pokušnjo in prevdark, in de še niso poterjene. Upati je, de jih bojo gosp. minister z boljšimi premenili. Zakaj odkritoserčno moramo reči, de še nobeniga nismo slišali, ki bi bil ta načert skoz in skoz pohvalil, kér je preveč zapleten (zu complicirt) in kér tudi srenjam ne prepusti tiste svobode, ktera jim je v ministerskim nastopnim govoru 27. listopada zagotovljena bila. Štajarski deželni zbor je sklenil gosp. ministru na znanje dati, de te postáve bi ne vstregle vošilam sosesk, in ga prositi, de nej bolj pripravne in bolj proste postáve napravi. Zraven tega je zbor tudi sklenil, en iztis svojiga protêsta drugim deželnim stanovam v prevdark poslati.

Dar k novimu létu 1849. *)

Slovenska podružba v Barkoli se prederzne svojo

*) Pod tém nadpisam je dala slovenska podružnica v Barkoli na Teržaškém sledečo prošnjo lično natisniti in jo je potem razposlala. Vredništvo.

pravično prošnjo visoko častitljivim uradnikom Teržaške okolice, dehantii, magistratu, škofii, vojaštvu, sodništvu, oskerbništvu zapušenih otrok in erbščine, kupčijstvu, visoki deželni uladi (dem h. Gubernium) in vsim drugim častitim gospodam, kateri kmetijske zadeve oskerbljujejo, predpoložiti, de bomo zanaprej po ustavnim ukasu, danim na Danaji 15. dan sušca tega léta, kar je poterjeno od zdajnega svitliga cesarja Franca Jožefa I. drugi dan grudna tega léta v Holomucu, de častitljivi slovenski gospodje, kateri so srečo in čast zadobili, de so uradniki, in do zdej dela v nemškem ali v laškem jeziku opravljali, de od zdaj zanaprej vse reči, ktere Slovence zadevajo, kakor deželne kmetijske šole, kmetijstvo, rokodelstvo, kupčijo dačo, dacne odrajtva, sodne pisma, in vse druge ukaze, ktere se Slovincam v vas pošiljajo, v slovenskim maternim jeziku pišejo, de ne bodo Slovenci, posebno kmetje, kateri v svojem jeziku brati znajo, nemškiga pa in laškiga ne zastopijo, prisiljeni, sebi poslane pisma, drugim dostikrat tudi zapeljivim bravcam, v razlago nositi, in tako čas in denarje brez potrebe zapravljati. Drugači nam je od miliga Cesarja privoljena svoboda prazna beseda, kmetijske slovenske šole brez sadú, in Slovenec bi ostal v sužnosti kakor je bil do zdej.

V Barkoli 28. grudna 1848.

Ali je res ali ne?

Pripoveduje se, de c. k. apelacija v Celjovcu je kantonsko gosposko v Šneperku na Krajskim oestro posvarila, de komisijske oznanila samo v slovenskim jeziku oznanuje, rekoč: de oznanila v samim slovenskim jeziku niso veljavne. Mi ne moremo verjeti, de bi bila ta pripovedka resnična, kér c. k. apelacija v Celjovcu gotovo vé, de mi Krajci smo Slovenci, de tedej slovenski jezik je naš pravi in veljavni jezik, kteriga ljudstvo govori. Če bi bila c. k. apelacija le ukazala, de nej se oznanila v obéh jezikih (slovenskim in nemškem) razglasujejo — bi za tega voljo še nič ne rekli. Če je pa rekla, kakor se pripoveduje, de oznanila v samim slovenskim jeziku nobene veljavnosti nimajo, nas žalost obide, ko vidimo, kakó zaničevan je v svoji lastni domovini še dan današnji domači jezik! Na Slovenskim nima slovenski jezik veljavnosti — ampak le nemški!! Bog pomagaj! In to še zdej, ko so ministri v svojim govoru (program) 27. listopada slovesno rékli: „de vsi narodi morajo svoje pravice zadobiti, in de nar svetejši vsih pravíc je narodovnost.“ — Šneperska kantonska gosposka je pokazala, de se hoče po ministerskim ukazom ravnati, in de je tudi v stanu, slovenski jezik v koncelii rabiti. Tako ravnanje zasluži hvalo in pohvalo, kér je lep izgled drugim, in očitno znamnje, de „slovenski jezik ni tak otrok“, kakor nekteri uradniki mislijo, ki pod tém izgovoram le svojo nevednost skrivati hočejo.

Vesela novica iz Postojne.

V Postojni (Adelsberg) se je družba prijatlov slovenšine začela, ktera se pod prijaznim vodstvom ondašnje duhovšine vadi, domači jezik popolnoma in čisto govoriti in pisati. Ta namen kmalo doseči, se snidejo verli domorodci trikrat v tednu; med temi so večidel vsi kresijski uradniki (Kreisamtsbeamte), ondašnji šolski učeni, mnogi Postojnski teržani in nekteri drugi uradniki. Za vodilo svojiga učenja so si izvolili Potočnikovo slovnico, in so v ta namen unidan 20 iztisov imenovane gramatike in pa 2 iztisa neprecenljive knjige „Blaže in Nežica“ iz Ljubljane naročili. — Slava možém, kateri jezik svoje domovine po njegovi velike vrednosti cenijo in se ga popolnoma naučiti želijo. De bi pač tak lep izgled več enacih družb izbudil! V Radoljci, če se ne motimo, je tudi enaka družbica. V Ljubljani bi bilo tudi marsikterimu silno potrebno, de

bi se začel slovenšine učiti, namest de zabavlja domorodnemu jeziku, kateri bo berž ali pozneje vladal po Krajski slovenski deželi. Posebno pa bi svetovali tistimu možiceljnu, ki iz Ljubljane v Graških Novicah v eno mero svetu oznanuje, de mu krajski kruh diši, de pa krajskiga jezika ne zná! Možicelj, možicelj! tvoje repenčenje je prazna slama — tudi brez slovenskiga društva je krajska dežela — slovenska dežela.

Nekaj iz učilnic po Celjski kresii. *)

V učiteljskih zborih so duhovni in svetovni učitelji sploh sklenili, de za to léto še obderžijo dozrajne učilniške knjige, zató kér še drugih naznanjenih ni, in de cesarsko založništvo učilniških knjig v škodo ne pride, de si pa hočejo sami za se vse to pripraviti, kar je v učilniškem obziru hasnovitiga za Slovence že na svetlo prišlo ali kar še pride, de se tako pripravijo, prihodno jensen popolnoma narodsko stezo nastopiti.

Nemšino mislijo še zmirej učiti, tode po slovénških ravnilih in le ko posamezno réč, celi podúk pa ima iméti popolno slovensko podlogo. S.

Kakó dolgo še ne bomo lažnivosti svojiga pravopisa slovó dali?

(Dalje.)

3. Drugi vzrok ali razum (Grund, ratio), kteriga sim v predgovoru nekih starih slovenskih bukev bral, je ta, de to ne pripomore malo k *imenitnosti jezika*, če se drugači piše, kakor se bere, in v izgled postavi pisavice nar imenitniši francoski jezik, v kterim je pisanje vse drugači, kakor izgovarjanje. — Ne čutim poklica v sebi, de bi resnico tega razuma na sodnim stolu preiskoval; pa, če bi to rés bilo, de bi se dal po ti poti naš jezik k imenitnosti povzdigniti, bi mogli še vse drugači pisati, kakor smo do sedaj pisali, in sicer po šegi Francozov in Angležov — navadno po dve, tri, ali clo štiri čerke namest ene delati, de bi ga na veči stopno imenitnosti pripravili. Tode kaj bodo k taki imenitnosti naši bravci rekli, ktere že težko stane, če se jim v celim slovopisu ali čerkopisu (Alphabet **) le tri ali štiri čerke enmalo drugači zapišejo, kakor so jih pa dozdej navajeni bili! — Ne mislim, de bi mi bilo treba na odgovor čakati — zatorej brez daljniga sodbo sklenem, de tudi temu vzroku kakor na eni plati resnice tako tudi na drugi poljubnosti (Popularität) manjka. —

4. Dalje se najdejo tudi, kterim ta pravopis zavolj tega posebno dopade, kér se po njem vsi skloni (Endungen) in spôli po enakim pišejo, in takó v pisanji *nar lepši edinost* ali *soglasje* zadobi. Po njih misli je tedej, postavim, beseda *prijatu* tudi v pravim sklonu z **l** namreč: *prijatelj* pisati zató, kér vsi drugi skloni, postavim, *prijatla prijatlu, prijatli* i. t. d. **l** imajo; ravno takó tudi možki spol pri glagolih, postavim, sim *hotel*, sim *hodil*; zató, kér ženski in tretji spol v končnih zlogih **l** zahtevata: sim *hotla, hotlo*; sim *hodila, hodilo* i. t. d. Taka enakost in soglasje v pisanji, mislijo, našimu pravopisu posebno slavo pridobi. — Res je sicer, de je soglasje lepa reč; tode, ko bi ti možjé le eno stopinico dalje mislili, bi vidili, de

*) V pokus, kako učenci v djanskim (praktičkim) poduku napredujejo, so poslali gosp. iz šole sv. Jurja pod Tabram 3 dopise (pisma) otrok od 10. do 12. léta v slovenskim jeziku čisto po svojim zložene na predlog gosp. učitelja — ktere po pravici veliko hvalo zaslužijo. Učenik iz proste dobre volje so gosp. kaplan Hašnik, goreči rodoljub, ki so pred 3. léti na svojo roko šolo osnovali. Slava jim!

Vredništvo.

**) Beseda slovopis ali čerkopis se nam v tem pomenu (Alphabet) veliko boljši zdí od navadne besede pravopis (Rechtschreibung). Vredništvo.